

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (veľká komora)

z 1. apríla 2008*

Vo veci C-267/06,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Bayerisches Verwaltungsgericht München (Nemecko) z 1. júna 2006 a doručený Súdnemu dvoru 20. júna 2006, ktorý súvisí s konaním:

Tadao Maruko

proti

Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen,

SÚDNY DVOR (veľká komora),

v zložení: predseda V. Skouris, predsedovia komôr P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts a L. Bay Larsen, sudcovia K. Schiemann, J. Makarczyk, P. Kūris, J. Klučka (spravodajca), A. Ó Caoimh, P. Lindh a J.-C. Bonichot,

* Jazyk konania: nemčina.

generálny advokát: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
tajomník: J. Swedenborg, referent,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 19. júna 2007,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- pán Maruko, v zastúpení: H. Graupner, R. Wintemute a M. Bruns, Rechtsanwälte,
- Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen, v zastúpení: C. Draws a P. Rammert, splnomocnení zástupcovia, za právnej pomoci A. Bartosch a T. Grupp, Rechtsanwälte,
- holandská vláda, v zastúpení: C. Wissels, splnomocnená zástupkyňa,
- vláda Spojeného kráľovstva, v zastúpení: V. Jackson, splnomocnená zástupkyňa, za právnej pomoci T. Ward, barrister,
- Komisia Európskych spoločností, v zastúpení: J. Enegren a I. Kaufmann-Bühler, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 6. septembra 2007,

vyhlásil tento

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článkov 1, 2 ods. 2 písm. a) a článku 2 ods. 2 písm. b) bodu i), ako aj článku 3 ods. 1 písm. c) a článku 3 ods. 3 smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani (Ú. v. ES L 303, s. 16; Mim. vyd. 05/004, s. 79).
- 2 Tento návrh bol predložený v rámci sporu medzi pánom Marukom a Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen (inštitúcia sociálneho zabezpečenia pre nemecké divadlá, ďalej len „Vddb“), ktorého predmetom bolo odmietnutie Vddb poskytnúť pánovi Marukovi vdovecký dôchodok ako pozostalostnú dávku stanovenú povinným profesijným systémom sociálneho zabezpečenia, ktorého poistencom bol jeho zosnulý registrovaný partner.

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

- 3 Odôvodnenia č. 13 a 22 smernice 2000/78 stanovujú:

„(13) Táto smernica sa nevzťahuje na systémy sociálneho zabezpečenia a sociálnej ochrany, ktorých dávky sa nepovažujú za príjem [odmenu — *neoficiálny preklad*] v zmysle, aký má tento pojem na uplatňovanie článku 141 zmluvy

o ES, ani na žiadny druh platby štátu, ktorej cieľom je zabezpečenie prístupu k zamestnaniu alebo udržanie zamestnania.

...

(22) Táto smernica nemá vplyv na vnútroštátne právne predpisy o rodinnom stave a na dávky na tom závislé.“

4 Článok 1 smernice 2000/78 stanovuje:

„Účelom tejto smernice je ustanovenie všeobecného rámca pre boj proti diskriminácii v zamestnaní a povolani na základe náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie, s cieľom zaviesť v členských štátoch uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania.“

5 Podľa článku 2 tejto smernice:

„1. Na účely tejto smernice sa pod pojmom ‚zásada rovnakého zaobchádzania‘ rozumie, že nemá existovať žiadna priama alebo nepriama diskriminácia založená na ktoromkoľvek z dôvodov uvedených v článku 1.

2. Na účely odseku 1:

- a) o priamu diskrimináciu ide, ak sa z niektorého z dôvodov uvedených v článku 1 zaobchádza s jednou osobou nepriaznivejšie ako sa v porovnateľnej situácii zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou;

- b) o nepriamu diskrimináciu ide, keď zdanlivo neutrálne ustanovenie, kritérium alebo prax by uviedla osoby určitého náboženstva alebo viery, s určitým zdravotným postihnutím, určitého veku alebo určitej sexuálnej orientácie do nevýhodného postavenia v porovnaní s inými osobami, iba ak:
  - i) takýto predpis, kritérium alebo zvykosť sú objektívne odôvodnené oprávneným cieľom a prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné,...

...“

6 Článok 3 tejto smernice znie takto:

„1. V rámci právomocí delegovaných na spoločenstvo sa bude táto smernica vzťahovať na všetky osoby, tak vo verejnom ako i v súkromnom sektore, vrátane verejných orgánov vo vzťahu k:

...

- c) podmienkam zamestnania a pracovným podmienkam vrátane podmienok prepúšťania a odmeňovania;

...

3. Táto smernica sa nevzťahuje na žiadne dávky poskytované štátnymi alebo podobnými systémami, vrátane štátneho systému sociálneho zabezpečenia alebo sociálnej ochrany.

...“

- 7 Podľa článku 18 prvého odseku smernice 2000/78 mali členské štáty prijať zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou najneskôr do 2. decembra 2003 alebo mohli, pokiaľ ide o ustanovenia týkajúce sa kolektívnych zmlúv, zavedením tejto smernice do praxe poveriť sociálnych partnerov. V takých prípadoch však členské štáty mali zabezpečiť, aby najneskôr 2. decembra 2003 sociálni partneri zaviedli potrebné opatrenia dohodom, pričom však boli členské štáty povinné vykonať všetky potrebné opatrenia, aby mohli kedykoľvek garantovať výsledky požadované touto smernicou. Okrem toho mali o týchto opatreniach bezodkladne informovať Komisiu Európskych spoločností.

Vnútroštátna právna úprava

Zákon o registrovanom partnerstve

- 8 § 1 zákona o registrovanom partnerstve (Gesetz über die Eingetragene Lebenspartnerschaft) zo 16. februára 2001 (BGBl. 2001 I, s. 266), zmenený a doplnený zákonom z 15. decembra 2004 (BGBl. 2004 I, s. 3396, ďalej len „LPartG“) stanovuje:

„1. Dve osoby rovnakého pohlavia uzatvárajú partnerstvo, keď vzájomne, osobne a v spoločnej prítomnosti vyhlásia, že chcú spolu žiť v registrovanom partnerstve (ako registrovaní partneri). Tieto vyhlásenia nemôžu byť ničím podmienené ani časovo obmedzené. Účinky spôsobujú len vtedy, ak boli uskutočnené pred príslušným orgánom.

2. Partnerstvo nemožno platne uzavrieť:

- (1) s maloletou osobou, s vydatou ženou či ženatým mužom alebo s osobou, ktorá už žije v partnerstve s treťou osobou;
- (2) medzi predkami a potomkami;
- (3) medzi vlastnými súrodencami a nevlastnými súrodencami, ktorí majú spoločného otca alebo matku;
- (4) ak partneri v okamihu uzatvárania partnerstva odmietajú prijať záväzky podľa § 2.

...“

9 § 2 LPartG stanovuje:

„Partneri si musia vzájomne pomáhať a podporovať sa, vzájomne sa zaväzujú žiť v životnom spoločenstve. Majú voči sebe vzájomnú zodpovednosť.“

10 Podľa § 5 tohto zákona:

„Partneri sú vzájomne povinní svojou prácou a majetkom primerane prispievať na potreby partnerského spoločenstva. § 1360 druhá veta, § 1360a a § 1360b občianskeho zákonníka, ako aj § 16 ods. 2 sa uplatňujú analogicky.“

11 § 11 ods. 1 tohto zákona stanovuje:

„Pokiaľ nie je stanovené inak, každý z partnerov sa považuje za člena rodiny druhého partnera.“

Právna úprava týkajúca sa vdovského a vdoveckého dôchodku

12 Nemecký zákonodarca prostredníctvom LPartG zmenil a doplnil knihu VI zákonníka sociálneho zabezpečenia — Zákonný systém dôchodkového poistenia (Sozialgesetzbuch VI — Gesetzliche Rentenversicherung).

13 § 46 uvedený v knihe VI uvedeného zákonníka v znení účinnom od 1. januára 2005 (ďalej len „zákoník sociálneho zabezpečenia“) stanovuje:

„1. Vdovy a vdovci, ktorí opätovne neuzavreli manželstvo, majú po smrti manžela, resp. manželky, ktorí boli poistení, nárok na malý vdovský, resp. vdovecký dôchodok, pod podmienkou, že poistenie manžela, resp. manželky trvalo minimálne počas všeobecne požadovanej doby. Tento nárok je obmedzený maximálne na obdobie 24 kalendárnych mesiacov od mesiaca nasledujúceho po smrti poistenca.

...

4. Na účely určenia existencie práva na vdovský alebo vdovecký dôchodok sa na uzavretie registrovaného partnerstva hľadí ako na uzavretie manželstva, na registrované partnerstvo ako na manželstvo, na pozostalého partnera sa hľadí ako na vdovu alebo na vdovca a na registrovaného partnera sa hľadí ako na manžela alebo manželku. Zrušenie alebo vyhlásenie neplatnosti znovuuzavretého manželstva zodpovedajú rozviazaniu alebo zrušeniu nového registrovaného partnerstva.“

14 Tá istá kniha VI obsahuje ďalšie podobné ustanovenia týkajúce sa situácií, keď sa na registrované partnerstvo hľadí ako na manželstvo, najmä § 47 ods. 4, § 90 ods. 3, § 107 ods. 3 a § 120d ods. 1.

Kolektívna zmluva nemeckých divadiel

- 15 § 1 kolektívnej zmluvy nemeckých divadiel (Tarifordnung für die deutschen Theater) z 27. októbra 1937 (*Reichsarbeitsblatt* 1937 VI, s. 1080, ďalej len „kolektívna zmluva“) stanovuje:

„1. Každá právnická osoba prevádzkujúca v Ríši divadlo (prevádzkovateľ divadla) je povinná uzavrieť pre umelcov zamestnaných v jej divadelnom zariadení dôchodkové a pozostalostné poistenie v súlade s týmito ustanoveniami a písomne o uzavretom poistení informovať každého zamestnaného umelca.

2. Minister informácií a propagandy po dohode s dotknutými ríšskymi ministrami určí poisťovňu a prijme poisťné podmienky (stanovy). Taktiež stanoví dátum, od ktorého musí byť poistenie uzavreté v súlade s touto kolektívnou zmluvou.

3. V zmysle tejto kolektívnej zmluvy sa pod zamestnanými umelcami rozumejú osoby, ktoré sú podľa zákona o ríšskej kultúrnej komore a vykonávacích predpisov k tomuto zákonu povinnými členmi ríšskej divadelnej komory (oddelenia scéna), a to najmä: scenáristi, herci, dirigenti, režiséri, umeleckí poradcovia, vedúci zborov, skúšajúci, inšpektori, šepkári a osoby s podobným pracovným miestom, zodpovední technici (ako vedúci mechanici, kulisári, kostyméri a osoby s podobným pracovným miestom, pokiaľ sú zodpovední za svoju oblasť), ako aj konzultační poradcovia, členovia zborov, tanečníci a kaderníci.“

16 V zmysle § 4 kolektívnej zmluvy:

„Polovicu poistného uhradza prevádzkovateľ divadla a druhú polovicu zamestnaný umelec. Prevádzkovateľ divadla je povinný zaplatiť poistné poisťovacej organizácii.“

Stanovy Vddb

17 § 27, 32 a 34 stanov Vddb stanovujú:

„§ 27 — Povaha sociálneho zabezpečenia a všeobecné podmienky

1. Rozhodujúcou skutočnosťou pre vznik práva na dôchodok je pracovná neschopnosť alebo invalidita, odchod do predčasného dôchodku, dosiahnutie bežného dôchodkového veku a smrť.

2. Organizácia na žiadosť poskytne... ako pozostalostné dávky... vdovský dôchodok (§ 32 a 33), vdovecký dôchodok (§ 34)..., ak v okamihu pred rozhodujúcou skutočnosťou pre vznik práva na dôchodok bol poistenec povinne alebo dobrovoľne poistený alebo pokračoval v poistení, pričom sa dodržala povinná doba poistenia...

...

§ 32 — Vdovský dôchodok

1. Nárok na vdovský dôchodok má manželka poistenca alebo dôchodcu, ak manželstvo trvalo až do dňa jeho smrti.

...

§ 34 — Vdovecký dôchodok

1. Nárok na vdovecký dôchodok má manžel poistenky alebo dôchodkyne, ak manželstvo trvalo až do dňa jej smrti.

...“

¹⁸ § 30 ods. 5 týchto stanov upravuje spôsoby stanovenia výšky starobného dôchodku, na základe ktorého sa vypočítava výška pozostalostnej dávky.

Spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

¹⁹ Dňa 8. novembra 2001 pán Maruko uzavrel podľa § 1 LPartG v jeho pôvodnom znení registrované partnerstvo s návrhár divadelných kostýmov.

- 20 Partner pána Maruka bol od 1. septembra 1959 poistený vo Vddb, pričom aj v obdobiach, počas ktorých nebol povinne poistený, dobrovoľne prispieval do tohto poistného systému.
- 21 Partner pána Maruka zomrel 12. januára 2005.
- 22 Listom zo 17. februára 2005 požiadal pán Maruko Vddb o vdovecký dôchodok. Vddb rozhodnutím z 28. februára 2005 jeho žiadosť zamietla, a to z dôvodu, že jej stanovy neupravovali poskytovanie takýchto dávok pozostalým z registrovaných partnerstiev.
- 23 Pán Maruko sa odvolal na vnútroštátny súd. Odmietnutie zo strany Vddb podľa neho porušuje zásadu rovnosti zaobchádzania, pretože nemecký zákonodarca od 1. januára 2005 zaviedol rovnosť medzi registrovaným partnerstvom a manželstvom, a to najmä vložением § 46 ods. 4 do zákonníka sociálneho zabezpečenia. Odmietnutie poskytnúť určitej osobe po smrti jej partnera pozostalostné dávky za tých istých podmienok ako pozostalému manželovi by bolo diskrimináciou na základe sexuálnej orientácie tejto osoby. Podľa pána Maruka sa s registrovanými partnermi zaobchádza nepriaznivejšie ako s manželmi, hoci sú rovnako ako manželia povinní vzájomne si pomáhať a podporovať sa, vzájomne sa zaväzujú žiť v životnom spoločenstve a majú voči sebe vzájomnú zodpovednosť. Majetkový režim registrovaných partnerov zodpovedá majetkovému režimu manželov.
- 24 Po prvé, vnútroštátny súd naznačuje v súvislosti s otázkou, či je systém sociálneho zabezpečenia spravovaný Vddb porovnateľný so štátnym systémom sociálneho zabezpečenia v zmysle článku 3 ods. 3 smernice 2000/78 a či sa tento systém nachádza mimo rámca pôsobnosti tejto smernice, že skutočnosť, že poistenie vo Vddb je podľa zákona povinné a že žiadna dohoda týkajúca sa predmetného poistenia nepripadá v rámci divadelných podnikov do úvahy, svedčí v prospech takéhoto

rovnakého postavenia. Ďalej však vnútroštátny súd uvádza, že zamestnanci divadiel majú okrem obdobia, počas ktorého sú zamestnaní, možnosť dobrovoľne pokračovať v poistení v rámci systému sociálneho zabezpečenia sporného vo veci samej, že tento systém je založený na zásade kapitalizácie, že jednu polovicu príspevkov platia divadelné podniky, kým druhú platia poistenci, a že Vddb spravuje a upravuje svoje činnosti samostatne bez zásahu spolkového zákonodarcu.

25 Vzhľadom na štruktúru Vddb a na rozhodujúci vplyv divadelných podnikov a poisťencov na jej fungovanie vnútroštátny súd uvádza, že skôr sa prikláňa k názoru, že táto inštitúcia nespravuje systém, ktorý by mal rovnaké postavenie ako štátny systém sociálneho zabezpečenia v zmysle článku 3 ods. 3 smernice 2000/78.

26 Po druhé sa vnútroštátny súd pýta, či pozostalostnú dávku spornú vo veci samej možno považovať za „odmenu“ v zmysle článku 3 ods. 1 písm. c) smernice 2000/78, čo by odôvodňovalo uplatnenie tejto smernice. Vnútroštátny súd uvádza, že v duchu judikatúry Súdneho dvora patria pozostalostné dávky do pôsobnosti pojmu „odmena“. Domnieva sa, že tento výklad nevyvracia ani okolnosť, že pozostalostná dávka sporná vo veci samej sa nevypláca pracovníkovi, ale jeho pozostalému manželovi, pretože nárok na takúto dávku je výhodou, ktorá vyplýva z poistenia pracovníka v rámci systému sociálneho zabezpečenia spravovaného Vddb, pričom sa uvedená dávka vypláca jeho pozostalému manželovi na základe pracovného vzťahu, ktorý existoval medzi zamestnávateľom a uvedeným pracovníkom.

27 Po tretie by chcel vnútroštátny súd vedieť, či ustanovenie článku 1 v spojení s ustanovením článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78 odporuje takým ustanoveniam stanov, aké majú stanov Vddb, podľa ktorých osoba po smrti svojho registrovaného partnera nemá nárok na žiadne pozostalostné dávky rovnocenné dávkam poskytovaným pozostalému manželovi, aj keď registrovaní partneri žili takisto ako manželia v trvalom formálne založenom spoločenstve zaväzujúcom k vzájomnej starostlivosti a zodpovednosti.

- 28 Vnútroštátny súd sa teda domnieva, že pokiaľ by táto vec patrila do pôsobnosti smernice 2000/78 a dochádzalo by k diskriminácii, pán Maruko by sa mohol odvolávať na ustanovenia tejto smernice.
- 29 Vnútroštátny súd ďalej uvádza, že na rozdiel od heterosexuálnych párov, ktoré môžu uzavrieť manželstvo a prípadne poberať pozostalostnú dávku, poistenec a žalobca vo veci samej nemohli v žiadnom prípade z dôvodu svojej sexuálnej orientácie splniť podmienku manželstva, ktorej splnením systém sociálneho zabezpečenia spravovaný Vddb podmieňuje poskytnutie tejto dávky. Podľa vnútroštátneho súdu však ustanoveniam článku 1 v spojení s ustanoveniami článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78 môže odporovať, aby také ustanovenia, aké obsahujú stanovy Vddb, obmedzovali poskytnutie uvedenej dávky len pre pozostalých manželov.
- 30 Za predpokladu, že ustanoveniam článku 1 v spojení s ustanovením článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78 odporuje uplatnenie ustanovení takých stanov, aké má Vddb, sa vnútroštátny súd po štvrté pýta, či je vzhľadom na odôvodnenie č. 22 tejto smernice dovolená diskriminácia na základe sexuálnej orientácie.
- 31 Uvádza, že toto odôvodnenie nebolo prebraté do samotného znenia smernice. Kládne si otázku, či by takéto odôvodnenie mohlo zúžiť pôsobnosť smernice 2000/78. Vnútroštátny súd sa vzhľadom na dôležitosť zásady rovnosti zaobchádzania v práve Spoločenstva domnieva, že nie je potrebné odôvodnenia tejto smernice vykladať extenzívnym spôsobom. V tomto ohľade sa pýta, či odmietnutie Vddb poskytnúť pozostalostnú dávku osobe, ktorej registrovaný partner zomrel, predstavuje v konaní vo veci samej dovolenú diskrimináciu, hoci ide o diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie.
- 32 Po piate by vnútroštátny súd chcel vedieť, či sa na základe rozsudku zo 17. mája 1990, Barber (C-262/88, Zb. s. I-1889), poskytovanie dávok pozostalým obmedzí na

obdobie po 17. máji 1990. Uvádza, že vnútroštátne predpisy, ktoré sú sporné vo veci samej, patria do pôsobnosti článku 141 ES a že na priamy účinok tohto článku sa možno odvolávať len vo vzťahu k dávkam dlžným za obdobie zamestnania po 17. máji 1990. Vnútroštátny súd v tomto ohľade cituje rozsudok z 28. septembra 1994, Coloroll Pension Trustees (C-200/91, Zb. s. I-4389).

33 Za týchto podmienok Bayerisches Verwaltungsgericht München rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

- „1. Ide v prípade povinného profesijného systému sociálneho zabezpečenia — akým je systém spravovaný v tejto veci [Vddb] — o systém, ktorý je porovnateľný so štátnym systémom v zmysle článku 3 ods. 3 smernice 2000/78...?
2. Majú sa pod odmenou v zmysle článku 3 ods. 1 písm. c) smernice 2000/78... rozumieť dávky pozostalému vo forme vdovského, resp. vdoveckého dôchodku od inštitúcie povinného profesijného sociálneho zabezpečenia?
3. Odporujú článku 1 v spojení s článkom 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78... ustanovenia stanov doplnkového systému sociálneho zabezpečenia, podľa ktorých registrovaný partner po smrti svojho partnera nemá nárok na žiadne pozostalostné dávky rovnocenné dávkam poskytovaným manželom, aj keď žil takisto ako manželia v trvalom formálne založenom spoločenstve zaväzujúcom k vzájomnej starostlivosti a zodpovednosti?
4. V prípade kladnej odpovede na predchádzajúcu otázku, je s prihliadnutím na odôvodnenie č. 22 smernice 2000/78... prípustná diskriminácia na základe sexuálnej orientácie?

5. Obmedzí sa poskytovanie pozostalostných dávok na základe judikatúry Barber [už citovanej] na obdobie po 17. máji 1990?“

O prejudiciálnych otázkach

O prvej, druhej a štvrtej otázke

- ³⁴ Svojou prvou, druhou a štvrtou otázkou, na ktoré je potrebné odpovedať spoločne, sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či pozostalostná dávka poskytovaná v rámci systému profesijného sociálneho zabezpečenia, akým je systém spravovaný Vddb, patrí do pôsobnosti smernice 2000/78.

Pripomienky predložené Súdnemu dvoru

- ³⁵ Čo sa týka prvej a druhej položenej otázky, Vddb sa domnieva, že systém, ktorý spravuje, je zákonným systémom sociálneho zabezpečenia a že pozostalostnú dávku spornú vo veci samej nemožno považovať za „odmenu“ v zmysle článku 3 ods. 1 písm. c) smernice 2000/78. Táto dávka teda nepatrí do pôsobnosti uvedenej smernice.
- ³⁶ Na podporu tohto stanoviska Vddb najmä zdôrazňuje, že je verejnoprávnou organizáciou, ktorá je súčasťou spolkovej verejnej správy, a že vo veci samej dotknutý systém

sociálneho zabezpečenia je povinným systémom na základe zákona. Ďalej uvádza, že kolektívna zmluva má legislatívnu povahu a spolu so stanovami Vddb bola zahrnutá do zjednocovacej zmluvy z 31. augusta 1990 a že povinnosť poistenia je stanovená určitým všeobecne vymedzeným kategóriám pracovníkov. Čiže pozostalostná dávka sporná vo veci samej sa neviaže priamo na určité zamestnanie, ale na všeobecné sociálne záujmy. Nezávisí priamo od odpracovaného obdobia a jej výška sa nevypočítava v závislosti od poslednej mzdy.

37 Komisia sa naopak domnieva, že pozostalostná dávka vo veci samej patrí do pôsobnosti smernice 2000/78, pretože sa poskytuje na základe pracovného vzťahu medzi určitou osobou a jej zamestnávateľom, pričom dôsledkom tohto pracovného vzťahu je povinnosť poistenia zamestnanca vo Vddb. Výška tejto dávky sa stanovuje v závislosti od dĺžky poistného vzťahu a zaplatených príspevkov.

38 Čo sa týka štvrtej položenej otázky, pán Maruko, ako aj Komisia zdôrazňujú, že odôvodnenie č. 22 smernice 2000/78 nie je prebraté do žiadneho z článkov tejto smernice. Pán Maruko sa domnieva, že ak by normotvorca Spoločenstva chcel z pôsobnosti tejto smernice vylúčiť všetky dávky viažuce sa na osobný stav, obsah uvedeného odôvodnenia by bol predmetom osobitného ustanovenia v rámci vlastného znenia smernice. Podľa Komisie je toto odôvodnenie len vyjadrením nedostatku právomoci Európskej únie v oblasti osobného stavu.

39 Vddb a vláda Spojeného kráľovstva sa najmä domnievajú, že odôvodnenie č. 22 smernice 2000/78 obsahuje jasnú a všeobecnú výnimku a stanovuje rozsah pôsobnosti tejto smernice. Táto smernica sa neuplatní na ustanovenia vnútroštátneho práva týkajúce sa osobného stavu, ani na dávky, ktoré od neho závisia, čo je prípad pozostalostnej dávky spornej vo veci samej.

Odpoveď Súdneho dvora

- 40 Z článku 3 ods. 1 písm. c) a článku 3 ods. 3 smernice 2000/78 vyplýva, že táto smernica sa vzťahuje na všetky osoby, tak vo verejnom ako i v súkromnom sektore, vrátane verejných orgánov, najmä vo vzťahu k podmienkam odmeňovania, a nevzťahuje sa na žiadne dávky poskytované štátnymi alebo podobnými systémami, vrátane štátneho systému sociálneho zabezpečenia alebo sociálnej ochrany.
- 41 V duchu uvedených ustanovení smernice 2000/78 v spojení s jej odôvodnením č. 13 sa musí pôsobnosť tejto smernice chápať tak, že nezahŕňa systémy sociálneho zabezpečenia a sociálnej ochrany, ktorých dávky sa nepovažujú za odmenu v zmysle, aký má tento pojem na uplatňovanie článku 141 ES, ani žiaden druh platby štátu, ktorej cieľom je zabezpečenie prístupu k zamestnaniu alebo udržanie zamestnania.
- 42 Preto je potrebné stanoviť, či pozostalostnú dávku poskytovanú v rámci systému profesijného sociálneho zabezpečenia, akým je systém spravovaný Vddb, možno považovať za „odmenu“ v zmysle článku 141 ES.
- 43 Tento článok stanovuje, že pod odmenou je potrebné rozumieť obvyklú základnú alebo minimálnu mzdu alebo plat a všetky dávky, ktoré zamestnávateľ vypláca priamo alebo nepriamo, v hotovosti alebo v naturáliách, pracovníkovi v pracovnom pomere.
- 44 Ako už Súdny dvor rozhodol (pozri rozsudky zo 6. októbra 1993, Ten Oever, C-109/91, Zb. s. I-4879, bod 8, a z 28. septembra 1994, Beune, C-7/93, Zb. s. I-4471,

bod 21), okolnosť, že určité dávky sa vyplácajú po skončení pracovného vzťahu nevyplácajúce to, že môžu mať povahu „odmeny“ v zmysle článku 141 ES.

⁴⁵ Súdny dvor takto uznal, že pozostalostný dôchodok upravený v systéme profesionálnych dôchodkov vytvorenou kolektívnou zmluvou patrí do pôsobnosti tohto článku. V tejto súvislosti upresnil, že skutočnosť, že uvedený dôchodok sa podľa svojej definície nevypláca pracovníkovi, ale pozostalému, nemôže takýto výklad vyvrátiť, pretože takáto dávka je výhodou vyplývajúcou z účasti manžela pozostaleho v uvedenom systéme, takže pozostalý dostáva dôchodok v rámci pracovného vzťahu medzi zamestnávateľom a zosnulým manželom, a teda sa mu vypláca na základe zamestnania zosnulého (pozri rozsudky Ten Oever, už citovaný, body 12 a 13; Coloroll Pension Trustees, už citovaný, bod 18; zo 17. apríla 1997, Evrenopoulos, C-147/95, Zb. s. I-2057, bod 22, a z 9. októbra 2001, Menauer, C-379/99, Zb. s. I-7275, bod 18).

⁴⁶ Navyše pre posúdenie, či starobný dôchodok, na základe ktorého sa prípadne vypočítava pozostalostná dávka, ako je to vo veci samej, patrí do pôsobnosti článku 141 ES, Súdny dvor upresnil, že medzi kritériami vyvedenými zo situácií, v ktorých rozhodol s cieľom kvalifikovať určitý dôchodkový systém, môže mať rozhodujúcu povahu jedine kritérium založené na zistení, že starobný dôchodok sa pracovníkovi vypláca na základe pracovného vzťahu, ktorý ho spája s jeho bývalým zamestnávateľom, teda kritérium zamestnania vyvedené zo samotného znenia uvedeného článku (pozri v tomto zmysle rozsudky Beune, už citovaný, bod 43; Evrenopoulos, už citovaný, bod 19; z 29. novembra 2001, Griesmar, C-366/99, Zb. s. I-9383, bod 28; z 12. septembra 2002, Niemi, C-351/00, Zb. s. I-7007, body 44 a 45, ako aj z 23. októbra 2003, Schönheit a Becker, C-4/02 a C-5/02, Zb. s. I-12575, bod 56).

⁴⁷ Toto kritérium však nemá výlučnú povahu, pretože dôchodky vyplácané zo zákoných systémov sociálneho zabezpečenia môžu úplne alebo čiastočne zohľadňovať

odmenu poskytovanú za pracovnú činnosť (rozsudky Beune, už citovaný, bod 44; Evrenopoulos, už citovaný, bod 20; Griesmar, už citovaný, bod 29; Niemi, už citovaný, bod 46, ako aj Schönheit a Becker, už citovaný, bod 57).

- 48 Napriek tomu dôvody sociálnej politiky, organizácie štátu, etické dôvody alebo dôvody rozpočtovej povahy, ktoré mali alebo mohli mať svoju úlohu pri úprave určitého systému vnútroštátnym zákonodarcom, nemôžu prevážiť v prípade, ak sa dôchodok týka len určitej osobitnej kategórie pracovníkov, ak priamo závisí od odpracovaného času a ak sa jeho výška vypočítava na základe poslednej mzdy (rozsudky Beune, už citovaný, bod 45; Evrenopoulos, už citovaný, bod 21; Griesmar, už citovaný, bod 30; Niemi, už citovaný, bod 47, ako aj Schönheit a Becker, už citovaný, bod 58).
- 49 Čo sa týka povinného profesijného systému sociálneho zabezpečenia spravovaného Vddb, je potrebné uviesť, po prvé, že jeho zdrojom je kolektívna zmluva, ktorej cieľom je podľa dôkazov predložených vnútroštátnym súdom, vytvoriť doplnkový systém k sociálnym dávkam vyplácaným na základe všeobecne záväznej vnútroštátnej právnej úpravy.
- 50 Po druhé, je nesporné, že uvedený systém je financovaný výlučne pracovníkmi a zamestnávateľmi z dotknutého odvetvia bez akéhokoľvek príspevia z verejných zdrojov.
- 51 Po tretie, zo spisu vyplýva, že rovnaký systém je podľa § 1 kolektívnej zmluvy určený umelcom zamestnaným v ktoromkoľvek z divadiel prevádzkovaných v Nemecku.

- 52 Ako uviedol generálny advokát v bode 70 svojich návrhov, na priznanie nároku na dávku je potrebné, aby bol manžel príjemcu tejto dávky pred svojou smrťou poisťencom Vddb. Toto poistenie sa povinne vzťahuje na umelcov zamestnaných nemeckými divadlami. Taktiež sa týka určitého počtu osôb, ktoré sa rozhodli dobrovoľne poistiť vo Vddb, pričom takéto poistenie je možné vtedy, ak dotknuté osoby môžu odôvodniť, že v predchádzajúcej dobe boli počas niekoľkých mesiacov zamestnané niektorým z nemeckých divadiel.
- 53 Uvedené povinne a dobrovoľne poistené osoby sú teda osobitnou kategóriou pracovníkov.
- 54 Navyše, čo sa týka kritéria, podľa ktorého musí byť dôchodok priamo závislý od odpracovaného času, je potrebné zdôrazniť, že podľa § 30 ods. 5 stanov Vddb sa výška starobného dôchodku, na základe ktorého sa vypočítava pozostalostná dávka, stanovuje v závislosti od dĺžky poistenia pracovníka, pričom toto riešenie je logickým dôsledkom štruktúry dotknutých systémov sociálneho zabezpečenia, ktorá pokrýva dva typy poistenia, ako je to zdôraznené v bodoch 52 a 53 tohto rozsudku.
- 55 Čo sa týka výšky samotného starobného dôchodku, táto nie je stanovená zákonom, ale sa podľa § 30 ods. 5 stanov Vddb vypočítava na základe celkovej výšky príspevkov zaplatených pracovníkom počas celej dĺžky trvania poistenia, na ktoré sa uplatňuje aktualizácia faktor.
- 56 Z toho vyplýva, že pozostalostná dávka sporná vo veci samej, ako uviedol generálny advokát v bode 72 svojich návrhov, má svoj základ v pracovnom vzťahu registrovaného partnera pána Maruka a v dôsledku toho sa musí považovať za „odmenu“ v zmysle článku 141 ES.

- 57 Tento záver nepochybňuje ani verejnoprávna povaha Vddb (pozri v tomto zmysle rozsudok Evrenopoulos, už citovaný, body 16 a 23), ani skutočnosť, že poistenie v rámci systému, ktorý poskytuje nárok na pozostalostnú dávku spornú vo veci samej, je povinné (pozri v tomto zmysle rozsudok z 25. mája 2000, Podesta, C-50/99, Zb. s. I-4039, bod 32).
- 58 Čo sa týka pôsobnosti odôvodnenia č. 22 smernice 2000/78, toto odôvodnenie uvádza, že uvedená smernica nemá vplyv na vnútroštátne právne predpisy o rodinnom stave a na dávky na tom závislé.
- 59 Osobný stav a dávky, ktoré sa naň viažu, patria do právomoci členských štátov a právo Spoločenstva nezasahuje do tejto právomoci. Je však potrebné pripomenúť, že členské štáty musia pri výkone uvedenej právomoci dodržiavať právo Spoločenstva, najmä ustanovenia týkajúce sa zásady zákazu diskriminácie (pozri analogicky rozsudky zo 16. mája 2006, Watts, C-372/04, Zb. s. I-4325, bod 92, a z 19. apríla 2007, Stamatelaki, C-444/05, Zb. s. I-3185, bod 23).
- 60 Keďže pozostalostnú dávku, akou je dávka sporná vo veci samej, treba považovať za „odmenu“ v zmysle článku 141 ES a keďže patrí do pôsobnosti smernice 2000/78, z dôvodov uvedených v bodoch 49 až 57 tohto rozsudku nemôže odôvodnenie č. 22 smernice 2000/78 spochybniť uplatnenie tejto smernice.
- 61 Za týchto podmienok je potrebné odpovedať na prvú, druhú a štvrtú otázku tak, že pozostalostná dávka poskytovaná v rámci systému profesijného sociálneho zabezpečenia, akým je systém spravovaný Vddb, patrí do pôsobnosti smernice 2000/78.

O tretej otázke

- 62 Svojou treťou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či článku 1 v spojení s článkom 2 smernice 2000/78 odporuje taká právna úprava, akou je právna úprava sporná vo veci samej, podľa ktorej pozostalý partner po smrti svojho registrovaného partnera nemá nárok na pozostalostnú dávku rovnocennú dávke poskytovanej pozostalému manželovi, aj keď títo partneri takisto ako manželia žili v trvalom formálne založenom spoločenstve zaväzujúcim k vzájomnej starostlivosti a zodpovednosti.

Pripomienky predložené Súdnemu dvoru

- 63 Pán Maruko a Komisia sa domnievajú, že odmietnutie poskytnúť pozostalostnú dávku spornú vo veci samej pozostalým partnerom je nepriamou diskrimináciou v zmysle smernice 2000/78, keďže dve osoby rovnakého pohlavia nemôžu v Nemecku uzavrieť manželstvo, a preto sa im ani nemôže poskytnúť táto dávka, ktorej poskytnutie je vyhradené pre pozostalých manželov. Domnievajú sa totiž, že manželia a registrovaní partneri sa nachádzajú v porovnateľnej právnej situácii, čo odôvodňuje poskytnutie uvedenej dávky pozostalým partnerom.
- 64 Podľa VddB neexistuje žiadna povinnosť ústavnej povahy zaobchádzať z pohľadu práva sociálneho zabezpečenia s registrovaným partnerstvom rovnako ako s manželstvom. Registrované partnerstvo je právnym inštitútom *sui generis* a novým osobným stavom. Z nemeckej právnej úpravy nemožno vyvodiť žiadnu povinnosť rovnosti zaobchádzania medzi registrovanými partnermi a manželmi.

Odpoveď Súdneho dvora

- 65 Podľa svojho článku 1 je účelom smernice 2000/78 bojovať proti určitým druhom diskriminácie v zamestnaní a povolani, medzi ktorými sa uvádza aj diskriminácia na základe sexuálnej orientácie, s cieľom zaviesť v členských štátoch uplatňovanie zásady rovnosti zaobchádzania.
- 66 V zmysle článku 2 uvedenej smernice sa pod pojmom „zásada rovnakého zaobchádzania“ rozumie, že nemá existovať žiadna priama alebo nepriama diskriminácia založená na ktoromkoľvek z dôvodov uvedených v článku 1 tejto smernice. Podľa článku 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78 ide o priamu diskrimináciu vtedy, ak sa na základe niektorého z dôvodov uvedených v článku 1 tejto smernice zaobchádza s jednou osobou nepriaznivejšie, ako sa v porovnateľnej situácii zaobchádza s inou osobou. Odsek 2 písm. b) bod i) toho istého článku 2 stanovuje, že o nepriamu diskrimináciu ide, keď zdanlivo neutrálne ustanovenie, kritérium alebo prax by uviedla osoby určitého náboženstva alebo viery, s určitým zdravotným postihnutím, určitého veku alebo určitej sexuálnej orientácie do nevýhodného postavenia v porovnaní s inými osobami, s výnimkou prípadu, že takýto predpis, kritérium alebo zvyklosť sú objektívne odôvodnené oprávneným cieľom a prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné.
- 67 Z informácií uvedených vo vnútroštátnom rozhodnutí vyplýva, že od roku 2001, keď nadobudol účinnosť LPartG v pôvodnom znení, prispôsobila Spolková republika Nemecko svoj právny poriadok tak, aby umožnila osobám rovnakého pohlavia žiť v trvalom formálne založenom spoločenstve zaväzujúcom k vzájomnej starostlivosti a zodpovednosti. Keďže sa uvedený štát rozhodol, že týmto osobám neposkytne možnosť uzavrieť manželstvo, ktorá je vyhradená výlučne osobám odlišného pohlavia, zaviedol pre osoby rovnakého pohlavia osobitný režim registrovaného partnerstva, ktorého podmienky boli postupne zrovnoprávnené s podmienkami uplatňujúcimi sa na manželstvo.

- 68 Vnútroštátny súd v tomto ohľade uvádza, že zákon z 15. decembra 2004 prispel k postupnému priblíženiu režimu zavedenému pre registrované partnerstvo s režimom uplatňujúcim sa na manželstvo. Týmto zákonom nemecký zákonodarca zmenil a doplnil knihu VI zákonníka sociálneho zabezpečenia — Zákonný systém dôchodkového poistenia tak, že najmä do § 46 uvedeného v danej knihe doplnil odsek 4, z ktorého vyplýva, že registrované partnerstvo sa zrovnoprávňuje s manželstvom vo vzťahu k vdovskému alebo vdoveckému dôchodku, ktoré sú upravené v tomto ustanovení. Analogické zmeny boli zavedené aj do iných ustanovení tejto knihy VI.
- 69 Vnútroštátny súd sa domnieva, že vzhľadom na toto priblíženie medzi manželstvom a registrovaným partnerstvom, ktoré považuje za postupné zrovnoprávnenie vyplývajúce podľa neho z LPartG, a najmä zo zmien a doplnení zavedených zákonom z 15. decembra 2004 registrované partnerstvo, aj keď sa nezhoduje s manželstvom, stavia osoby rovnakého pohlavia vo vzťahu k pozostalostnej dávke spornej vo veci samej do situácie porovnateľnej so situáciou manželov.
- 70 Konštatuje však, že poskytnutie tejto pozostalostnej dávky sa na základe ustanovení stanov Vddb obmedzuje výlučne na pozostalých manželov, pričom pozostalým registrovaným partnerom sa jej poskytnutie odmieta.
- 71 Čiže v takom prípade sa vo vzťahu k poskytnutiu uvedenej pozostalostnej dávky zaobchádza s registrovanými partnermi menej výhodne ako s pozostalými manželmi.
- 72 Za predpokladu, že vnútroštátny súd rozhodne, že pozostali manželia a pozostali registrovaní partneri sa vo vzťahu k tejto pozostalostnej dávke nachádzajú v porovnateľnej situácii, musí sa právna úprava, akou je právna úprava sporná vo veci samej, v dôsledku toho považovať za diskrimináciu na základe sexuálnej orientácie v zmysle článkov 1 a 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78.

73 Z predchádzajúceho vyplýva, že na tretiu otázku je potrebné odpovedať tak, že článku 1 v spojení s článkom 2 smernice 2000/78 odporuje taká právna úprava, akou je právna úprava sporná vo veci samej, podľa ktorej pozostalý partner po smrti svojho registrovaného partnera nemá nárok na pozostalostnú dávku rovnocennú dávke poskytovanej pozostalému manželovi, aj keď vo vnútroštátnom práve registrované partnerstvo stavia osoby rovnakého pohlavia vo vzťahu k uvedenej pozostalostnej dávke do situácie porovnateľnej so situáciou manželov. Vnútroštátnemu súdu prináleží, aby overil, či sa pozostalý registrovaný partner nachádza v situácii porovnateľnej so situáciou manžela, ktorý poberá pozostalostnú dávku stanovenú systémom profesionálneho sociálneho zabezpečenia spravovaným Vddb.

O piatej otázke

74 Svojou piatou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či je v prípade, že Súdny dvor rozhodne, že smernici 2000/78 odporuje taká vnútroštátna úprava, akou je právna úprava sporná vo veci samej, potrebné na základe už citovanej judikatúry Barber časovo obmedziť poskytovanie pozostalostnej dávky spornej vo veci samej, a to najmä na obdobie po 17. máji 1990.

Pripomienky predložené Súdnemu dvoru

75 Vddb sa domnieva, že vec, o ktorej sa rozhodlo už citovaným rozsudkom Barber, sa po skutkovej aj právnej stránke líši od veci samej a že smernici 2000/78 nemožno priznať spätnú účinnosť v tom zmysle, že sa rozhodne o uplatnení tejto smernice v deň predchádzajúci dňu uplynutia lehoty stanovenej členským štátom na jej prebratie.

- 76 Komisia sa domnieva, že na piatu otázku nie je potrebné odpovedať. Domnieva sa tiež, že vec, o ktorej sa rozhodlo už citovaným rozsudkom Barber, sa líši po skutkovej aj právnej stránke od veci samej a zdôrazňuje, že smernica 2000/78 neobsahuje žiadne ustanovenie predstavujúce výnimku zo zásady zákazu diskriminácie na základe sexuálnej orientácie. Upresňuje, že na rozdiel od veci samej bola pozornosť vo veci, o ktorej sa rozhodlo už citovaným rozsudkom Barber, zameraná na finančné dôsledky, ktoré by mohol spôsobiť nový výklad článku 141 ES. V tomto ohľade uvádza, že vzhľadom na to, že LPartG nadobudol účinnosť až 1. augusta 2001 a že nemecký zákonodarca zaviedol od 1. januára 2005 v oblasti systémov sociálneho poistenia rovnosť zaobchádzania medzi registrovaným partnerstvom a manželstvom, zohľadnenie takejto rovnosti v systémoch profesijného sociálneho zabezpečenia nespôsobuje týmto systémom finančné ťažkosti.

Odpoveď Súdneho dvora

- 77 Z judikatúry vyplýva, že Súdny dvor môže výnimočne, po zohľadnení vážnych dôsledkov, ktoré by jeho rozsudok mohol spôsobiť vo vzťahu k minulosti, rozhodnúť o obmedzení možnosti dotknutých osôb odvolávať sa na výklad, ktorý Súdny dvor pri rozhodovaní o prejudiciálnej otázke poskytol určitému ustanoveniu. Takéto obmedzenie môže prijať len Súdny dvor, a to v rozsudku, v ktorom sa rozhoduje o požadovanom výklade (pozri najmä rozsudok Barber, už citovaný, bod 41, a zo 6. marca 2007, Meilicke a i., C-292/04, Zb. s. I-1835, bod 36).
- 78 Zo spisu nevyplýva, že by finančná rovnováha takého systému, akým je systém spravovaný VdB, mohla byť retroaktívne narušená v prípade neexistencie časového obmedzenia účinkov tohto rozsudku.
- 79 Z vyššie uvedeného vyplýva, že na piatu otázku je potrebné odpovedať tak, že nie je potrebné časovo obmedziť účinky tohto rozsudku.

O trovách

80 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdny dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (veľká komora) rozhodol takto:

1. **Pozostalostná dávka poskytovaná v rámci systému profesijného sociálneho zabezpečenia, akým je systém spravovaný *Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen*, patrí do pôsobnosti smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.**
2. **Článku 1 v spojení s článkom 2 smernice 2000/78 odporuje taká právna úprava, akou je právna úprava sporná vo veci samej, podľa ktorej pozostalý partner po smrti svojho registrovaného partnera nemá nárok na pozostalostnú dávku rovnocennú dávke poskytovanej pozostalému manželovi, aj keď vo vnútroštátnom práve registrované partnerstvo stavia osoby rovnakého pohlavia vo vzťahu k uvedenej pozostalostnej dávke do situácie porovnateľnej so situáciou manželov. Vnútroštátnemu súdu prináleží, aby overil, či sa pozostalý registrovaný partner nachádza v situácii porovnateľnej so situáciou manžela, ktorý poberá pozostalostnú dávku stanovenú systémom profesijného sociálneho zabezpečenia spravovaným *Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen*.**

Podpisy

I - 1816